

stk. 1, om retten til arbejde – en »ret«, der langtfra er nogen reel ret.

Retten til offentlig forsørgelse omtales i § 75, stk. 2.

Hvis det offentlige forpligtelse blev begrænset til det, der direkte kan udledes af denne paragraf, ville mange mennesker blive betydelig dårligere stillet end i dag. Der er ikke noget til hinder for efter den nuværende grundlovsbestemmelse, at forsørgerpligten omfatter børn over 18 år og forældre. Det kan afgjort tale for en ny formulering.

Det forekommer ikke tidssvarende, at retten til uddannelse begrænser sig til den undervisningspligtige alder, jf. § 76, når man tager i betragtning, hvilken vægt vi i dag lægger på uddannelse i øvrigt. Meget kan tale for en ny formulering, der giver mulighed for yderligere uddannelse.

På samme måde kunne det være rimeligt, at børns rettigheder i form af en paragraf om børnerettigheder også kom til at blive omfattet af grundloven.

I hvilket omfang borgerne ellers skal kunne gøre krav gældende over for det offentlige i henhold til en grundlovsbestemmelse kan være svært at afgøre. Skal borgerne have et retskrav på at kunne behandles inden for en vis tidsfrist i det offentlige sundhedssystem, og skal en sådan ret grundlovssikres?

Hvis ja, hvilke krav over for det offentlige åbnes der fremover for, hvis alt, som er teknisk muligt, også skal kunne tilbydes borgerne? Hvis der f.eks. kun er 2 procents chance for at overleve, skal det offentlige så bekoste operationer m.v., næsten uanset hvad det koster? Og hvilke modkrav (f.eks. krav til livsførelse) kan det offentlige stille til gengæld?

Hvis nej, er sundhed og et godt helbred ikke lige så vigtigt som arbejde og retten til offentlig forsørgelse, jf. henholdsvis § 75, stk. 1, og § 75, stk. 2?

Derfor er krav om sygdomsbehandling m.v. klart en såkaldt positiv menneskeret, som det kan være relevant at få indføjet i grundloven. Men det kræver nøje afgrænsninger og præciseringer.

Til menneskerettigheder må også høre retten til bolig. Men den præcise formulering kan være svært at udforme.

Sammen med paragrafferne om menneskerettighederne er også i den nuværende grundlov anført en pligt, nemlig værnepligten, der er formuleret i § 81: »Enhver våbenfør mand er forpligtet til med sin person at bidrage til fædrelandets forsvar efter de nærmere bestemmelser, som loven foreskriver.«

Ud fra at forsvar med våben ikke er den eneste og efter SF's opfattelse heller ikke den bedste form for samfundstjeneste, som borgerne kan udøve, må det være rimeligt, at værnepligten, hvis den overhovedet skal opretholdes, ændres til generel samfundstjene-

ste, hvorved civil værnepligt helt ligestilles med militær værnepligt.

Men spørgsmålet er i høj grad, om ikke værnepligtsparagraffen helt bør slettes. Den stammer helt fra 1849, hvor værnepligten kom til at omfatte alle og ikke kun bønderkarlene, sådan som det havde været tilfældet før 1849. Derfor var paragraffen dengang bøndernes »frihed« fra alene at skulle bære værnepligtsbyrden. Situationen i dag er en helt anden.

2. Naturens rettigheder

Da grundlaget for menneskerettighederne blev lagt for over 200 år siden, var det udtryk for en sikring af menneskenes rettigheder over for staten (kongen, den udøvende magt). Der er som sagt fortsat brug for en sådan sikring over for staten (det offentlige).

Men det er ikke kun menneskene, der har brug for en sådan sikring. Det har naturen også. Ligesom menneskene skal sikres mod overgreb fra staten og andre mennesker, må naturen også sikres mod sådanne overgreb. Det er vigtigt, at der i grundloven er bestemmelser, som angiver grænser for, hvilken brug – udnyttelse – af naturen og naturforekomsterne der er acceptabel, f.eks. i forbindelse med skovfældning, grusgravning, dyrkning af markerne m.v.

Det er i den forbindelse vigtigt at få understreget, at den menneskelige aktivitet (værdiskabelse i både snæver og bred forstand) er et produkt af samspillet mellem menneske og natur, og at dette samspil skal udøves i overensstemmelse med bestemte regler. Derfor er det også en begrænsning i, hvordan ejendomsretten må udnyttes. Begrænsningen i udøvelsen af ejendomsretten gælder ikke kun for private, men også for staten, amter og kommuner.

3. Udbygning af demokratiet

I forlængelse af, at der sker en udvidelse af menneskerettighederne, er det også relevant at tale om udvidelse af de demokratiske rettigheder i form af retten til brugerindflydelse og selvforvaltning i den offentlige sektor samt retten til arbejdspladsdemokrati i såvel den private som den offentlige sektor. Dette sidste antaster naturligvis også arbejdsgiverens ret til at lede og fordele arbejdet. Men sådan vil det altid være, at udvidelse af demokratiet og rettighederne for nogen på tilsvarende måde medfører begrænsninger for andre.

4. Det kommende selvstyre

Ikke mindst når det tages i betragtning, hvor detaljeret grundloven omtaler Folketingets forhold, er omtalen af det kommunale selvstyre meget sporadisk